

והתענג בדשן

שיעור הלכתי שבועי מפי מורנו ורבנו

הרה"ג דוד שלום נקי שליט"א

מו"צ ומחבר סדרת הספרים "בהלכה ובאגדה"

השיעור בימי ראשון בשעה 18:00

בבית המדרש "חזון עובדיה" דימונה

גליון 241

"והתענג בדשן נפשכם, הו' אֵינְכֶם וְלִכְוֹ אֵלַי, שְׁמַעְנוּ וְנִהְיִי נִפְשָׁכֶם" (וישעיה נה ב)

ההקפות בלול בחג הסוכות

וזמן הוצאת ספר התורה

חיזוקים מענייני השעה

התיבה שבה ספר התורה. כמה תקנות חז"ל "זכר למקדש". הנוסטלגיה המעניינת. על מי נאמר 'כי חולת אהבה אני'? מה התלהב רבנו הקדוש מרבי מאיר? מהמעלות וההשפעות של ראיית פני הרב. רשמים מהתפילה עם מרן זיע"א בחול המועד "סוכות". בכמה אתרוגים היה מרן מנענע? את מי מרן היה מכבד לקרוא בתורה? "אַרְחֵץ בְּנִקּוּיִן כָּפִי וְאֶסְבְּבָה אֶת מִזְבְּחִי ה', לְשִׁמְעַ בְּקוֹל תּוֹדָה וּלְסַפֵּר כָּל נִפְלְאוֹתֶיךָ". למה מרן חזר ותיקן את המילה בניקוד הנכון? טעמי הב"ח והט"ז והגר"א להקפת התיבה וספר התורה. כל התורה שמוותיו של הקדוש ברוך הוא. קריאת הקרבנות מכפרת. למה מתחילים בערבית בפסוק "והוא רחום"? הרמב"ם: לעסוק בענייני הקורבנות ולהתבונן בהם. תעודת עניות למי שאין ארבעת המינים. זמן הוצאת ספר התורה להקפות.

מנהג ההקפות לתיבה עם ספר תורה

א. בסייעתא דשמיא נדבר היום בענין מנהג ישראל קדושים להקיף את

הדברים האלו השכם והערב, ממילא הם הולכים אחרי העדר ואחרי התקשורת הקולקלת, וככה לצערנו הרב, גדלים דור של מסכנים, בורים ועמי הארצות.

והנה היו מקומות אחרים שאתה רואה שהם יותר דתיים, עם כל סוגי הכיפות למיניהם, שחורות וסרוגות, באופן שהם לא נראים חשודים לשלוח את ילדיהם לבתי ספר חילונים, או חלילה של תערובת בנים ובנות, אבל אתה מריח שיש להם מכשירים טמאים, ואז דברנו על חומרת המכשירים הטמאים הללו. ובסייעתא דשמיא, כמעט בכל שיעור שהיינו, ניגשו אלי לאחר השיעור אחד או שניים, שהתעניינו איך עושים את המכשיר לפחות "מוגן", "מאושר", "הדרן", [וצריך להזהר שיהיה הסינון אמיתי, כי ישנם בעוונות סינונים מזויפים]. וכמו שאמר שלמה בחכמתו (קהלת יא א): "שֶׁלַח לְחֶמֶק עַל פְּנֵי הַקִּיָּם, כִּי רַב־הַקִּיָּם תִּמְצָאנוּ", אתה תדבר והשם יעשה את שלו. באחד השיעורים בא אלי בחור צעיר ואומר לי, תדע לך, הדברים שדברת, הם עומדים אצלי במחשבה הרבה זמן, אבל לא היה לי את האומץ, לא היה לי מי שידחה אותי לעשות, עכשיו בזכות הדברים האלה אני שובר את המכשיר ועובר לכשר. אשריהם ישראל.

רק מכאן ניקח מוסר השכל, שלא צריכים לחשוש מלדבר השכם והערב על הדברים האלו, ואדרבה ואדרבה להמשיך לדבר עליהם בכל הזדמנות שהיא. ולא כמו שראיתי איזה אחד שהשם יחזיר אותו בתשובה, שהוא עצמו כנראה שיש לו מכשיר טמא, והוא כאילו תמה על הגאון רבי משה צדקה שליט"א, למה בכל הזדמנות שהיא: בשיעורים, בדרשות, בשמחות, ולהבדיל גם בהספדים, הוא מדבר בגנות המכשירים הטמאים, וכי אין משהו אחר לדבר ולחזק את הציבור? ובוודאי שדבריו מהבל ימעטו, הרי זהו היסוד של קיום התורה והמצוות, אם חלילה בן אדם לא שומר על העניינים שלו ורואה כל זוהמה שהיא, הרי שכל מה שהוא יתחזק, יפלט החוצה, ופוק חזי את אותם שיש להם מכשירים טמאים איפה היראת שמים שלהם נמצאת. וזאת לבד ממה שעוברים כמה וכמה איסורים מהתורה בעצם החזקת המכשיר, וכל שכן כשמתסכלים בו, שאין טומאה גדולה מזה, וכבר על טומאה זו אמר שלמה המלך בחכמתו (משלי ז ד): "וְעֵתָה קִנִּים שָׁמְעוּ לִי וְהִקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי פִי. אֵל יִשְׁטָ

אמירת הסליחות בחצות הלילה נזקף למרן זיע"א. לא לחשוש מלדבר השכם והערב בשבח החינוך הטהור לילדים ובגנות החינוך הקלוקל והמכשירים הטמאים. על מי נאמר: "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וְעֵצָמִים כָּל הָרָגְיָה"? שמחתי מאוד שהתגלגלה זכות על ידי. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה ולא לקרב את התורה לבריות. "וְאִדְבָּרָה בְּעֵדְתֶּיךָ נֶגֶד מַלְאָכִים וְלֹא אָבוֹשׁ". הגרב"צ אבא שאול זצ"ל לא עלה למונית עד ש... המוכיח את חברו לשם שמים, זוכה למחיצתו של הקדוש ברוך הוא, ומושכים עליו חוט של חסד. מה העצה להינצל ממידת הדין הקשה? מנהג ישראל קדושים להקיף

¹ הייתי שמח לשותף אתכם במילה אחת במה שזכיתי בשבת "תשובה" לשהות בעיר "עכו" יע"א, וכבר סיפרתי לכם על העיר הזאת בעבר (עיין גליון 152 הערה 1, 182 הערה 1, 224 הערה 1 ועוד), ולבד ממה שראיתי בליל שיש בחצות הלילה שם שבאים מאות נערים רחוקים מתורה ומצוות לאמירת הסליחות בכמה ובמה בתי כנסיות ובתי מדרשות, כמו שמצוי דבר זה ברוך השם כמעט בכל עיר ועיר, מי כעמך ישראל, והתבוננתי איך כל זה נזקף לזכותו של מרן מלכא זיע"א, שהוא התחיל את אמירת הסליחות בחצות לילה, כי בעבר לא היה מצוי דבר כזה בכלל, ובעיקר היו אומרים את הסליחות באשמורת הבוקר או לאחר מכן, אבל בזכות שמרן הכניס את הסליחות בחצות, במשך השנים התפשט הדבר, עד שעוד לפני כ-20 שנה אני זוכר, כשהיינו גרים ב"כרמיאל", היו באים נערים רחוקים לאמירת הסליחות בכל לילה. מי כעמך ישראל.

ועל כל פנים, בשיעורים בשבת זו זכיתי להסתובב בכמה וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות, ובמקומות שנראים הציבור שבניהם לצערנו הרב "לומדים" בבתי ספר חילונים, וגם היו שם בחורים כאלו, דברתי על חינוך הילדים הטהור, להבדיל מהחינוך הטמא, ובאמת שלא חידשתי להם כלום, רק אמרתי בקול רם את המציאות העגומה, שלא מלמדים במקומות אלו, לא תורה ולא מצוות, לא שבת ולא מועדים, לא צניעות ולא לחלוות של יראת שמים. גם התנ"ך שלפעמים מלמדים שם, יש להם ספר שכביכול מפרש את התנ"ך, והוא מלא דברי מינות וכפירה שמסלפים את תורתנו הקדושה ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה. ואחר כך רבים מההורים הללו בוכים, למה הילדים שלהם כשגדלים הם יוצאים מחללי שבת? ומסכנים הילדים האלו, ומה יעשה הבן ולא יחטא?! אבל לא רק זה, דברתי גם על בתי הספר שקוראים לעצמם "דתיים", ולומדים שם בנים ובנות יחד, וכי זה מותר? או תיכונים כמו שאמרו לי שם שיש להם תיכון "קנדי", שכביכול ישנה הפרדה, אגף בנים ואגף בנות, אבל אומר לי הבחור שלומד שם, ההפרדה היא רק בזמן הלימודים, אבל לאחר מכן, השם ירחם מה קורה שם. ובחסדי השם, ראינו איך רבים מהציבור מתחברים לדברים ומקבלים אותם. אני יודע, הם לא רגילים לשמוע את האמת בפנים, הם רגילים לשמוע איזה וורט יפה על הפרשה, סיפור מפה, משל משם, עם מסר נחמד, וחזק וברוך. ולכן כשלא מדברים איתם על

התיבה בכל יום מימי חג הסוכות עם ארבעת המינים, וכמו שכותב הרמב"ם (הלכות סוכה ולולב פרק ז הלכה כג): **בכל יום ויום היו מקיפים את המזבח בלולביהם בידיהם פעם אחת, וביום השביעי מקיפים את המזבח שבע פעמים. וכבר נהגו ישראל בכל המקומות להניח תיבה באמצע בית הכנסת ומקיפים אותה בכל יום, דרך שהיו מקיפים את המזבח, זכר למקדש.**² ע"כ. ומשמע

אֶל דְּרָכֶיהָ לִבָּר אֶל תַּתַּע בְּנִתְיבוֹתֶיהָ. **כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וְעַצְמִים כָּל הָרָגָהּ.** דְּרָכֶיהָ שְׁאוּל בֵּיתָה יָרְדוֹת אֶל חֲדָרֶי מֶנֶת". לכן אשרי חלקו ומה נעים גורלו של כל משפיע ומשפיע, אם רב בית הכנסת או רב קהילה, או כל אברך וכל מי ומי שביכולתו לדבר על עניינים אלו לחזק את הציבור ואת היחיד שטועים בזה בגדול, ואם לא עכשיו אימת!?

עכשיו אספר לכם דבר שכאב לי מאוד באחד מהימים האחרונים, והלוואי שנלמד לקח מהדברים, והיה זה שכרי. הוזמנתי לבר מצוה של אברך יקר מאוד, ואף שאין דרכי למהר ללכת להיות מעשרה ראשונים במקומות אלו (עיין גיליון 105 הערה 5), אבל הפעם התעכבתי יותר בענייני עד שהרגשתי משמים שעכשיו כבר הגיע הזמן ללכת. והנה כשהגעתי לשם מצאתי שרובם כבר הלכו, ונשארו בעיקר מבני המשפחה ועוד כמה אברכים חברי הכולל הקרובים לבעל השמחה. והנה בעת שנכנסתי לשם נדהמתי לראות, שהתקליטן משמיע שירים קצביים, וישנן נשים שנכנסו מאחרי המחיצה לתוך הגברים עם מינים ממנים שונים של עוגות מרוקאיות בידיהן, ובאות לעשות מנגה ה"חינה" לכבוד הבר "מצוה", ממש שוכו עיניי באותה שעה. איך אינן מתביישות להיכנס בתוך הגברים, וחלקן כמובן בלבוש בלתי צנוע, השם ירחם ויציל. והאמת אומר שהדבר שהכי הדהים והפליא אותי, איך זה שהיו שם אברכים והם עומדים ולא עושים כלום, ונראה שכאילו חלילה נוח להם בדבר, ואחד האברכים הגדיל לעשות שאמנם הוא לא הסתכל לכיוון שלהם, אבל הוא היה מוחא כפיים עם הקצב, כאילו אין כאן שום בעיה. כשראיתי שאף אחד לא נע ולא זע ממקומו, אמרתי במקום שאין איש השתדל להיות איש, ובסייעתא דשמיא אזרתי עוז ולבשתי עזות דקדושה, ואמרתי לתקליטן שיפסיק מיד את השירים, ואמרתי להן שיכנסו מיד פנימה מעבר למחיצה בלי שום עיכוב, ורק לאחר שנכנסו כולן וסגרו את המחיצה, המשכנו את השירים והריקודים בקדושה ובטהרה, ודברתי גם דברי תורה ובשבח אבי החתן וכו'. ושמחתי מאוד שהתגלגלה זכות על ידי להציל אותם מעוון חמור שכזה, שעומדים שם גברים, חלקם צופים וחלקם לא, ועוד כמה וכמה ילדים מבני המשפחה ומהתלמוד תורה שלא מבינים בין מינים לשמאלם ועומדים לצופים במעשים שכאלו, השם ירחם ויציל. ממש הרגשתי סייעתא דשמיא שאיחרתי ובאתי בדיק בשעה הזאת, כי אם הייתי בא מוקדם יותר ויוצא, לצערי הרב, לא היה מי שימנע בעדם כלל. וכדי ביזיון וקצף.

והנה אחר כל המעשה הזה, היה כנראה משהו שם שלבו היה נוקפו ולא מצא חן בעיניו, ולדעתי לא היה צריך להפסיק את התקליטן ולהכניס את הנשים, כי אלו משפחות של בעלי תשובה שככה הם רגילים מקדמת דנא לעשות חינה בבר מצוה, ואדרבה צריך לקרוב אותם, ועוד פטפוטי מילים בעלמא. ואני התפלאתי ונדהמתי מאוד על דברים אלו, שבוודאי לא נובעים מהסתכלות נכונה של יראת שמים טהורה, וכמו שמרן זיע"א היה אומר תמיד כי המשנה באבות (פרק א משנה יב): "היו מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", והיינו שעלינו לקרב את הבריות לתורה, ולא חלילה להיפך לקרב את התורה לבריות. כי התורה כבודה במקומה מונח, ואת הבריות עלינו להביא לתורה. והדברים פשוטים וברורים לכל מודה על האמת. אלא שהפלא הגדול שהתפלאתי היה על אותם אברכים שהיו שם, שאולי חלילה וחס כהה להם מעט רגש הקדושה והטהרה, כי כלפי חוץ היה נראה שכביכול הם משלימים עם המציאות המשובשת הזאת.

לא לחינם פתח רבנו יעקב בעל הטורים את ספרו הענק "ארבעה טורים" (אורח חיים סימן א) במשנה זו (אבות פרק המשנה כ): 'יהודה בן תימא אומר, היו עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים. פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך, והתחיל בעז כנמר, לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא, שמצוי שאדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגים עליו, ועל כן הזהיר שתעזי פניך כנגד המלעיגים ואל תמנע מלעשות המצוה. וכן הוא אומר לענין הבושה, **שפעמים שאדם מתבייש מפני בני אדם, יותר ממה שיתבייש מפני הבורא יתברך, על כן הזהיר שתעזי מצורך כנגד המלעיגים ולא תבוש.** וכן אמר דוד (תהלים קיט מו): "וְאֶדְבָּרָה בְּעֶדְתְּךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ", ואף כי היה נרדף ובורח מן הגויים, היה מחזיק בתורתו ולומד ואף שהיו מלעיגים עליו. עיי"ש.

והנה למחרת בבוקר, האיר השם את עיניי בענין זה, והראני איזה עלון שהובא שם סיפור נפלא מספר "תפארת ציון" (עמוד שלג) בהספדים על מורנו ורבנו חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל, וזה תוכן דבריו: פעם כשנכנס מורנו הרב לשיעור בישיבה, שמח מאוד והיה כמרקד עד שהתיישב במקומו. אמר לנו, היום קיימתי מצות (דברים יז): "לא תגורו מפני איש". ומה היה? היה לנו דיון בבית הדין, והיה שם גדול בתורה, ולא פחדתי ממנו, ואמרתי את האמת. כל כך היה בשמחה גדולה כשזכה לקיים מצוה או למנוע אדם מעבירה. **ועוד מעשה**, בוקר אחד נכנס הרב לשיעור כשכולו שמח מאוד, ואמר לנו: היום אני שמח, למה? כי אתמול בשעה 12 בלילה, כשבאתי לחזור מ"בני ברק" ל"ירושלים" עם מונית שירות, הייתי האחרון שצריך להיכנס למונית. וראיתי בחור ובחורה שנכנסו למונית וישבו יחדיו, אמרתי אני לא מוכן לנסוע כאן, אלא אם כן הבחור לא ישב ליד הבחורה, שהיא תעבור ותשב קדימה, ורק אחר כך אכנס למונית. אמרו לי, מה איכפת לך?! וגם הנהג צעק עלי, אך לא הועיל להם כלום. הנהג המתין מעט, כדי שאולי יעלה אדם אחר ימלא לו את המונית, אך כשראו שאף אחד לא בא, הסכימו להיפרד הבחור והבחורה, ואז עליתי למונית. איזו שמחה שלי שהחלתי אותם מנגיעה כל הדרך, הלא היו עלולים להיכשל חס ושלום באיסורים המורים. ללמד שעם כל מה שהיה רך ומתנהג בענווה, היה קנאי גדול במצוות, בשום אופן לא הסכים להתפשר, זה לא היה ניכר עליו כל כך, אבל כשהיה נראה לו הדבר אסור, היה קנאי בו עד הסוף. עיי"ש.

מלשון הרמב"ם שמקיפים את התיבה אפילו שאין בה ספר תורה, כי התיבה היא במקום המזבח, וברור שגם במזבח לא היה ספר תורה. אבל מעניין שהמדרש ילקוט שמעוני (תהלים סוף אות תשג) אומר: **"אַרְחֵץ בְּנִקְיוֹן כְּפִי וְאֶסְבֶּכֶה אֶת מִזְבְּחִי ה'"** (תהלים כו ו)³, כמו ששינונו (סוכה מה ע"א), בכל יום היו מקיפים את המזבח פעם אחת, ואותו היום [השביעי] היו מקיפים שבע פעמים. וכיצד

וכבר אמרו חז"ל בגמרא מסכת תמיד (כח ע"א), תניא, רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? יאהב את התוכחות, שכל זמן שתוכחות בעולם - נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באים לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר (משלי כד כה): "וְלַמּוֹכִיחִים יִנָּעַם, וְעַלְיָהֶם תִּבְנוּ אֲבָרֹת טוֹב". ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, (שם כח כה): "מוֹכִיחַ לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹכֵה לְחַלְקוֹ [להיות במחיצתו] של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (משככא כ): "מוֹכִיחַ אָדָם - אַחֲרָי" [כביכול נמצא אחרי השם יתברך], ולא עוד אלא שמושכים עליו חוט של חסד, שנאמר (שם): "חֵן יִמָּצֵא מִמֶּחְלִיק לְשׁוֹן". (ועיין גיליון 91 סוף הערה 1, 135 הערה 1, 137 אות ז ועוד)

וכבר אמר הקדוש ברוך הוא לגביא יחזקאל (ג יז): "בֶּן אָדָם, צַפֵּה נִתְתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל, וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָבָר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי... וְאַתָּה אֵת נִפְשֶׁךָ הַצֵּלָתָ". ומבאר החפץ חיים ב"אגרות ומאמרים" (סימן ה): כל תלמיד חכם הוא בגדר "צופה" במקום הנביא, להוכיח לעם את דרך השם, וחס ושלום אם מתרשל בזה עווננו גדול מאוד. ובימינו אלה, כל מי שמופלג בתורה ובידו להוכיח, נקרא תלמיד חכם לענין זה, **ולא צריך שיהיה גאון גדול בתורה. ועל כל תלמיד חכם שלא להתעצל בזה ולדחות הענין כלאחר יד, כי עליו לדעת כי בנפשו הוא, ויתבע על זה חס ושלום, וכל הרוצה להינצל ממידת הדין הקשה, עליו להוכיח ולזרז להמון ישראל, ואז את נפשו הצלה. כי בוודאי יטענו המון ישראל בעת שיובאו לדין על מעשיהם הרעים, שאינם אשמים בזה, מפני שתלמידי חכמים והרבנים לא הוכיחו אותם על מעשיהם, ועל כן על הרבנים להוכיחם ולהורותם את הדרך הנכונה הטובה והישרה, ואז את נפשם הצילו ממידת הדין הקשה, וגם את המון ישראל יחזירו למוטב במידה מרובה, ויהיה טוב לנו על ידי זה בזה ובבא, ונזכה לגאולה ולישועה במהרה.** עכ"ד. (ועיין עוד בגיליון 147 הערה 1, 187 הערה 1)

² ואף על פי שלא הוזכר בגמרא מנהג ההקפות לתיבה שאנחנו עושים "זכר למקדש", בכל זאת כך פשט המנהג בכל תפוצות ישראל. וצריך לומר שכיון שראו חכמי הדורות שכמה וכמה תקנות תיקנו חז"ל "זכר למקדש", לכן הוסיפו גם תקנה זו להקיף את התיבה "זכר למקדש", וכמו שמצאנו במשנה מסכת סוכה (מא ע"א), בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיה לולב ניטל במדינה שבעה, "זכר למקדש". ובגמרא שאלו, מניין שעושים "זכר למקדש"? אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (וימרה ל יז): "כִּי אֶעֱלֶה אֶרְצָךָ לֵךְ וּמִמְכּוֹתֶיךָ אֶרְפָּאךָ נָאִם ה'". כִּי נִדְחָה קְרָא לָךְ, צִיּוֹן הִיא דָרֶשׁ [זוכר] אֵין לָהּ, דורש אין לה, מכלל שצריך דרישה. כלומר, הנביא מתאונן שלא זוכרים את ציון, משמע שיש לעשות זכר לציון ולבית המקדש. וכתב הגאון רבנו יוסף חיים בבן יהודה (שם), ונראה שהכוונה בזה, כי הזכר שעושים לעניינים שהיו בזמן בית המקדש, מורה על האמונה וההבטחה שאנחנו מקווים ומצפים שתחזור העטרה ליושנה, ולכן עושים להם זכר. ולזה אמר הכתוב, כִּי נִדְחָה קְרָא לָךְ, שסרה תקוותם ממך, שחושבים אותך נדחה לגמרי חס ושלום, והראה שהם חושבים כך, כי הנה צִיּוֹן הִיא דָרֶשׁ אֵין לָהּ, שלא עושים זכר לעניינים שהיו נהוגים בבניינה. ע"כ. לכן אדרבה ואדרבה בעשיית הזכר, אנחנו מחזקים את האמונה והבטחון שבמהרה יבנה המקדש, ונחזור לקיים את כל המצוות הללו בשמחה מן התורה. ומעניין מה שכתב הגרש"ז אוירבך במנחת שלמה (סוכה שם), שנראה שחייב אדם ללמד בביתו שמה שנוטלים לולב כל שבעה ימים, זה בגלל דרישה לציון, כי הרי כל מטרות התקנה ליטול לולב כל השבעה ימים בשביל שנקיים דרישה לציון. ואם לא ידעו זאת, אם כן לא התקיימה הדרישה. ע"כ. ולפי זה הוא הדין בכל "זכר למקדש" לתת את הדעת על זה.

ועל כל פנים כן מצאנו עוד תקנות בחז"ל "זכר למקדש", כמו אכילת "מרור" לביל פסח בזמן הזה, שהיא "זכר למקדש". וכן "כורר" שאנחנו כורכים לביל פסח את המצה עם המרור והחרוסת, הם "זכר למקדש", כמו שאמרו בגמרא פסחים (קטו ע"א). וכן אכילת שני תבשילים זרוע וביצה, לביל הסדר, הם זכר לקרבן פסח וקרבן חגיגה (שם קיד ע"ב). וכן אכילת האפיקומן, זכר לקרבן פסח הנאכל על השבע (רש"י ורשב"ם שם קיט ע"ב). גם בגמרא מסכת מנחות (סו ע"א) גבי ספירת העומר, אמרו, שאמימר היה סופר ימים ולא סופר שבועות, אמר, "זכר למקדש" הוא. וכן כל נתינת "זכר למחצית השקל" בחודש אדר, היא "זכר למקדש" (הרמ"א סימן תרצד) ומכל אלו, למד גם הגאון האדור"ת שיש מצוה בימינו לעשות "זכר למצות הקהל" במוצאי שנת השמיטה, וכמבואר בספר "זכר למקדש". וכמו שאמרו גם בספר (סוף פרשת עקב), ושמתם את דברי אלה, אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוץ לארץ, אף על פי כן היו מצוינים במצוות, שכאשר אתם חוזרים לארץ לא יהיו חדשים עליכם. עיי"ש. (עיין שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה סימן כב)

³ בכל יום מימי החג אנחנו פותחים את ההקפות לתיבה בפסוקים אלו: **"אַרְחֵץ בְּנִקְיוֹן כְּפִי וְאֶסְבֶּכֶה אֶת מִזְבְּחִי ה'.** לְשַׁמֵּעַ בְּקוֹל תוֹדָה וְלִסְפֹּר כָּל נִפְלְאוֹתֶיךָ", וכוונת הפסוקים, שאנחנו מסובבים את התיבה שהיא במקום המזבח, כדי להשמיע קול תודה להשם יתברך ולספר מנפלאותיו, כי באמת שנוסח ההקפות משולבים גם שבחים וגם בקשות מהבורא יתברך.

וכיון שהזכרנו פסוקים אלו, אי אפשר שלא לשתף אתכם בדבר מעניין ביותר, איך הפסוקים הללו נחקקו בליבי, ובכל פעם שאני נזכר בהם, זה גורם לי קורת רוח מרובה, נוסטלגיה מעניינת מאוד, ואפרש את שיחתי: אתם יודעים שאנחנו תלמידים נאמנים למרן זצ"ל, לא מהיום, ולא מאז שמרן נפטר, ולא משנותיו האחרונות, אלא כבר למעלה מ-40 שנה, עוד בימי ילדותי הייתי "משונע" על מרן, רדוף אחריו, ושותה בצמא את דבריו, בבחינה 'כי חולת אהבה אני'. ולכן גם בנערותי שהלכתי לישיבה קטנה, ולא הייתי יכול ללכת לשיעורים של

הוא סדר ההקפה? כל ישראל גדולים וקטנים נוטלים את לולביהם בידיהם הימנית ואתרגיהם בידיהם השמאלית ומקיפים פעם אחת. הא ניחא בזמן שיש מזבח, אבל בזמן הזה, חזן הכנסת עומד כמלאך האלוקים וספר תורה בזרועו, והעם מקיפים אותו דוגמת מזבח. ע"כ. ומשמע שאדברה ספר התורה הוא העיקר ולא התיבה.

טעם הב"ח להקפת התיבה וספר התורה

ב. ועל כל פנים המנהג פשוט היום שמניחים את ספר התורה על התיבה ומקיפים כך את התיבה. וכן כתבו הטור ומרן השלחן ערוך (סימן תרס סעיף א): נוהגים להעלות ספר התורה על התיבה, ולהקיפה פעם אחת בכל יום, ובשביעי מקיפים אותה שבע פעמים, זכר למקדש. ע"כ. והנה הב"ח (סימן תרס)

מרן כפי הרגלי לפחות ארבע פעמים בשבוע [יום רביעי "מוסיוף" ואחר כך עבר ל"בורוכוב", יום חמישי "בורוכוב" ו"אור החיים", ובמוצאי שבת ב"יזדים"], אבל עדיין לא ויתרתי על השיעור במוצאי שבת, והייתי יוצא מהשיבה לשיעור בלי פרסומות, כדי שלא לעורר פרובוקציות. אבל לא הייתי מסתפק בזה, אלא מידי פעם בבקרים של ימי ראשון שלאחר שבת חופשה, הייתי מתאמץ לקום מוקדם (5:00 בבוקר) כדי להספיק לנסוע בקו 4 משכונת "שמואל הנביא", כדי להתפלל עם מרן תפילת שחרית בשעה 6:00 בבית הכנסת "חזון עובדיה" ברחוב המלך ג'ורג' בבנין של בית הכנסת הגדול, לזכות לחזות עוד ועוד בנועם פניו, ולהננות מזיו שכניו, ולקבל שפע רוחני מלוא חופנים במידה גדושה יותר, וכמו שכותב בשו"ת הרדב"ז (חלק ג סימן תעב): "כי בהביט האדם אל מי שדעתו נוחה בו, נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה, ודעתו מתרחבת וליבו שמת, ונחה עליו אז רוח השם כענין שאמרו בנבואה. ועוד אמרו בספרי החכמה, כי בהיות האדם מתכוון אל דבר ונותן אליו לבו, תתקשר נפשו ונפשו יחול עליו מהשפע אשר עליו, ותהיה לו נפש יתירה, וזה נקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם, וזהו שנאמר (ישעיה ל: כ): 'וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֵךְ'. וזהו הענין שאמר (במדבר יא טו): 'וְהִתְצַבְוּ שָׁם עִמָּךְ, וְיִדְבַּרְתִּי וְדִבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם, וְאֶצְלִית מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַיְתָ עֲלֵיהֶם'. וכן התהלל רבנו הקדוש, שאם היה רואה את פני רבו היה מגיע למדרגה עליונה. וכל שכן אם הרב מתכוון גם הוא לזה, וקרא זה אל זה להשפיע זה לקבל... כי בהביט האדם אל אוהביו או לקרוביו או לרבו או למי שדעתו נוחה תתעורר נפשו אל הכוונה השלימה וניתוסף עליו רוח ממרום, וזה דבר שהשכל מורה עליו. ע"ש.

[ומה שכתב הרדב"ז שהתהלל רבנו הקדוש, שאם היה רואה את פני רבו היה מגיע למדרגה עליונה, כוונתו למה שמובא בגמרא מסכת עירובין (ג' ע"ב) אמר רבי: האי מחדדנא [שחרירי אני] יותר מחבראי, משום דחזיתיה [שזכיתי לראות] לרבי מאיר מאחוריה. [כשישבת בשורה שמאחורי רבי מאיר, כשלמדתי לפניו] ואילו חזיתיה מקמיה [מלפניו], הייתי מחדדנא טפי. דכתיב 'והיו עיניך - רואות את מוריך'. וכיוצא בזה מבואר בגמרא מסכת הוריות (י"ב ע"א), שרב משרשיא אמר לבניו, שכאשר אתם יושבים ללמוד לפני רבכם, תסתכלו היטב על פיו, כי ההסתכלות על הרב, מסייעת להבנת הדברים, דכתיב 'והיו עיניך רואות את מוריך'. ובאר המהרש"א, שהדיבור של האדם משהנה ומשתמע לפעמים לשתי פנים, אבל מתוך עקמת שפתיו וקריצת עיניו, פעמים שיש להבין את כוונתו יותר, וזהו שאומר, והיו עיניך רואות לפניך את מוריך [את הפנים של מוריך], המורה לך את כוונת המדבר. ע"ש.

ובענין זה מסופר גם בתלמוד ירושלמי (מסכת ביצה פרק ה הלכה ב), שבשבת חתן של רבי שמעון בנו של רבי יהודה הנשיא, היו מוחאים כפיים בשינוי, ובאותה שעה עבר משם רבי מאיר ושמע שמוחאים כפיים, ובא להוכיח אותם, [שהרי משנה מפורשת (ביצה לו ע"ב), ואלו הם משום שבות: לא עולים באילן, ולא רוכבים על גבי בהמה, ולא שטים על פני המים, ולא מטפחים [בידיים], ולא מספקים [כף על הירך], ולא מרקדים.] אמר להם רבי מאיר: "רבותינו, הותרה השבת?!" שמע רבי יהודה את קולו של רבי מאיר, אמר, מי הוא זה שבא לרדוותנו בתוך ביתנו? שמע רבי מאיר את קולו של רבי יהודה וברא. [ועיין בבית יוסף (סימן שלט), שלאחר נראה שמה שהוכיח אותם רבי מאיר, כיון שלדעתו אסור למחוא כפיים אפילו בשינוי. אך באמת אין הכרח לומר כן, כי אפשר שלעולם רבי מאיר מתיר למחוא כפיים בשינוי, אלא שהוכיחם, בגלל שהיה נדמה לו שהיו מוחאים כפיים כרגיל. ולכן כשאמר רבי יהודה 'מי זה שבא לרדוותנו בתוך ביתנו', ברח רבי מאיר, שכיון שענה לו כך רבי יהודה, הבין שבשינוי הם עשו, וזה באמת מותר, ונמצא שהוכיחם שלא כדיו, וברח מפני הבושה.] ואז רצו התלמידים אחרי רבי מאיר כדי להביאו, ומרוב שברח מהר, עף סודרו מצווארו, ובתוך כך הצליח רבי יהודה לראות מהחלון את צווארו של רבי מאיר. ועל זה אמר רבי יהודה: "לא זכיתי לתורה אלא בזכות שראיתי את צווארו של רבי מאיר מאחוריו". [ועיין שו"ת הר"ע מפאנו סימן צא]

על כל פנים, ראינו קצת מה המעלה וההשפעה של "והיו עיניך - רואות את מוריך". לכן, לא הייתי מוותר לחזות בנועם פניו של מרן זיע"א לעיתים תכופות. גם בימי חול המועד "סוכות", הייתי משתדל לקום מוקדם כדי לנסוע באוטובוס ולהתפלל עם מרן, ולהתחזקת אחר מעשיו בנטילת הלולב, בהקפות ועוד ועוד. וכמה תענוג היה לראות איך בנו של מרן, הרב משה שליט"א נכנס עם מרן ובידו הלולבים של מרן ושלו, והיה מביא עמו קופסת נעליים עם ששה או שבעה אתרוגים שמרן היה מונעם בהם. [ובשנים מאוחרות יותר, הובאו האתרוגים במגש יפה.] מרן היה עולה חזן קבוע גם בשחרית וגם במוסף [וכך היה גם בכל יום חול, מרן היה רגיל לעלות חזן בשחרית, אלא אם כן היה עייף וכיוצא בזה, שאז היה עולה חזן אחד משני הגבאים שהיו בקיאים בדקדוק היטב. אבל לא כל הרוצה ליטול את השם, היה נוטל.] ומרן היה מתפלל בנחת ומסמלס כדרכו בקודש. ופעמים שהיה מגיע תלמידו, רבי יוסף מוצרי עלי השלום, שהיה מוסקס מאוד, וגם היה קולו נעים, ומרן היה מכבד אותו לקרוא את העלייה שלו בתורה, וגם לעלות חזן במוסף. [ובדרך אגב, מלבד מרן שקרא בתורה, לא ראינו

כתב, שהטעם שהתיבה היא במקום המזבח, מפני שבתיה זו השליח ציבור יורד להתפלל תפילות הציבור, והתפילות הן מכפרות עלינו במקום הקורבנות,⁴ נמצא שהתיבה היא מכפרת עלינו דוגמת המזבח שמקריבים עליו קרבנות. ומה שמעלים את ספר התורה על התיבה, נראה גם כן מפני שאמרו בגמרא סוכה (מה ע"א ע"ב) שלאחר שסיימו את ההקפות למזבח בבית המקדש, כשהיו נפרדים ממנו, היו אומרים: "לי-ה אנחנו מודים, ולך אנו משבחים, לי-ה אנחנו מודים, ולך אנו מקלסים". דהיינו, שאנחנו מודים ומכירים שהשם יתברך הוא אלוהינו. ולך המזבח - אנחנו משבחים, כי חביב אתה לפני השם לכפר לנו את עוונותינו. ושוב אנחנו חוזרים ואומרים: שאנחנו מודים להשם, ולך המזבח - אנחנו מקלסים. וכיון שספר התורה כולו הוא שמותיו של הקדוש ברוך הוא,⁵ לכן אנחנו מקיפים את ספר

אף אחד שמרן היה נותן לו לקרוא בעליה שלו, חוץ משניים שהיו בקיאים מאוד בדקדוק, והם: רבי יוסף מוצרי הנזכר, ושיבדל לחיים טובים וארוכים מחותנו של מרן, רבי רחמים עטיה שליט"א, חמיו של מרן הראשון לציון שליט"א, שהוא עניי גדול, ומדקדק גדול, והיה הקורא בתורה של המקובל האלהי הגאון רבי מרדכי שרעבי זצ"ל בבית המדרש "נהר שלום", ולעיתים כשהיה בא אצל מרן, כמו בשבת חתן של נכדו רבי רחמים יוסף שליט"א, ראיתי שמרן כיבדו לקרוא את העלייה שלו. ומכאן מוסר השכל לכל מיני אנשים, שפעמים מתעקשים בדווקא לקרוא את העלייה שלהם, אך באמת אינם בקיאים בדקדוק היטב כדת וכהלכה, וקוראים עם טעויות ושיבושים. ואכמ"ל, ועוד חזון למועד.]

לאחר חזרת הש"צ שמרן היה יורד מהתיבה וחוזר למקומו, היה הרב משה מניח לפניו את הלולב והאתרוג המהודר, ומרן היה מברך ומנענע לארבעה צדדים, ולאחר מכן היה נוטל שוב את הלולב עם כל אתרוג ואתרוג בהגבה בלבד מבלי לנענע לארבעה צדדים. וכיון שבחול המועד היו באים הרבה יותר אנשים מבימות החול, [כי בחול היו אולי עד 20 איש. אבל בחול המועד היתה בית הכנסת מלאה,] ולא היה מקום לכולם להקיף את התיבה, לכן היו מביאים שלחן ללובי הגדול של בית הכנסת, והיו מניחים עליו את ספר התורה, והיו מקיפים אותו עם הלולב. ומרן זיע"א היה כמלך בגדוד, הולך בראש הקהל, וקורא בקול רם את סדר ההקפה, וכל הציבור אחריו בלחש. וכשהיה מתחיל את ההקפה, היה מתחיל בפסוקים האלו: "אֲרַחֵץ בְּגִזְיוֹן כָּפִי וְאֶסְכַּח אֶת מִזְבְּחִי ה', לְשֹׁמֵעַ קוֹל תוֹדָה וְלֹסֵפֶר כָּל נְפְלֹאוֹתֶיךָ". ואיך היה אומר אותם, באיזו נעימה יפה, שעד היום בכל הזדמנות שאני מגיע לפסוקים אלו בקריאת התהילים וכדומה, מיד מהדהדים לי בראש, הנעימה והמתיקות של מרן זיע"א באמירת ההקפות. [ומעשה שהיה בפעם אחת כשהיה מרן הולך וקורא את ההקפה, וכדרכי בקודש הייתי מהלך אחריו ממש כדי להתאבק בעפר רגליו, אך כיון שמרן התפלל בסידור ישן, הניקוד שם לא היה ברור, ואילו לי היה סידור חדש "אור ודרך" שיצא בזמנו עם ניקוד ברור ואותיות שלמות, וכשמרן קרא איזו מילה בהקפות [שידוע שיש שם מילים פחות מוכרות לנו ביום יום], ראיתי איך היא מנוקדת אצלי בסידור, ואמרתיו את אותה מילה בקול רם בניקוד הנכון, ומרן בעונותנותו שמע איך שאמרתיו, וחזר ותיקן את המילה שאמר בניקוד הנכון. גדולה ענוה.]

איך שיהיה, אני מודה להשם יתברך בכל ליבי, אשר גבר חסדו עלינו ונתן לנו את הזכות העצומה ואת החשק הנפלא הזה להיות רדוף אחרי מרן זיע"א ולקבל מהשפעתו, בכל מיני הזדמנויות שהן. כמו למשל גם באמירת הסליחות בכל מוצאי השבתות בחודש "אלול" שהייתי עומד בסמוך ממש למרן כשהיה שליח ציבור ומנעים בקולו הערב והחנן, פלא והפלא. גם בחג ה"פורים", שזכיתי שנתיים ללכת לשמוע את מרן בקריאת המגילה בליל פורים, ולעמד בסמוך לו מאחוריו, ולהקליט אותו כדי ללמוד את טעמי המגילה היטב, ובשנים הבאות הייתי מכין את קריאת המגילה מתוך קלטת זו, ובזכות זה הייתי קורא את המגילה בישיבה ב"חזון עובדיה" במעמד מרן הראשון לציון שליט"א ועוד מרבני הישיבה. וברוך השם משם בארה, תהילות לאל.

⁴ כוונתו למבואר בגמרא מסכת ברכות (כו ע"ב), אמר רבי יהושע בן לוי, תפילות כנגד תמידים תקנום. וכמו שאמרו בברייתא: מפני מה אמרו תפילת השחר עד חצות? שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות. ומפני מה אמרו תפילת המנחה עד הערב? שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב. ומפני מה אמרו תפילת הערב אין לה קבע [זמנה כל הלילה]? שהרי אברים ופדרים שלא התעכלו עד הערב, קרבים והולכים כל הלילה. ומפני מה אמרו תפילה של מוספים כל היום? שהרי קרבן של מוספים קרב כל היום. ע"כ. וזו לשון מרן בשלחן ערוך (סימן צח סעיף ד): התפילה היא במקום הקרבן, ולכן צריך ליהרר שתהא דוגמת הקרבן: כבונה, ושלא יערב בין מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים. ומועמד, כמו עבודה שהיא מעומד. וקביעות מקום, כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמי. ושלא יחצוץ דבר בינו לקיר, כמו בקרבן שהחציצה פוסלת בינו לכלי. וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפילה, כמו בגדי כהונה. אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה. ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסיים מיוחדים לתפילה, משום נקיות. ע"כ.

⁵ כן כתב הרמב"ן בהקדמה לפירושו על התורה: עוד יש בידינו קבלה של אמת, כי כל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא, שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחד, כאילו תחשוב על דרך משל, כי 'בראשית ברא' יתחלק לתיבות אחרות, כגון: 'בראש יתברא', וכל התורה כן, מלבד צירופיהם וגימטריאותיהם של שמות... ומפני זה ספר תורה שטעה בו באות אחת במלא או בחסר, פסול. כי זה הענין יחייב אותנו לפסול ספר תורה שיחסר בו' אחד או

התורה, בבחינת מה שאמרו בגמרא סוכה (נא ע"ב נג ע"ב) "אנו לי-ה ועינינו לי-ה מיחלות", שהיו אומרים כן בניסוח המים, אלא שכיון שלא שייך לראות את השם יתברך, כמו שנאמר (שמות לג כ): "כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וַחֲיִי", לכן מקיפים את התורה, שאז עינינו לתורה שכולה שמותיו של השם.

טעם הב"ח למנהג בני אשכנז

ג. אלא שמוסיף הב"ח ואומר, שלפי מנהגם שהשליח צבור עומד להתפלל לפני ההיכל שבו ספר התורה, והיינו כמנהג בני אשכנז שאנחנו מכירים היום, שיש להם עמוד מיוחד לשליח ציבור לתפילה, ולבד מזה ישנה גם תיבה שעליה משכיבים את ספר התורה לקרוא בו. ובעת ההקפות נוהגים לתת את ספר התורה על התיבה ולהקיף את התיבה, ולא מקיפים את העמוד שהשליח ציבור מתפלל. ואם כן קשה, הרי לעיל בארנו, שהטעם שמקיפים את התיבה שהשליח ציבור מתפלל, כיון שהתפילות הן במקום הקרבנות, ולכן התיבה היא במקום המזבח. אבל למנהג אשכנז שלא מתפלל השליח ציבור על התיבה, אם כן למה מקיפים את התיבה, והרי אם לא מתפללים עליה, היא לא במקום המזבח? ואולי צריך לומר שהטעם בזה, מפני שאנו תופסים עיקר, כי שמיעת ספר התורה מכפרת עלינו כמו המזבח, ולכן מקיפים את התיבה שעליה קוראים בספר התורה. עכ"ד.

למה הספר תורה עושה את התיבה דוגמת המזבח?

ד. ונראה שזו גם כוונת הט"ז (ס"ב) שכתב, שבזה שמעלים את ספר התורה על התיבה, התיבה נעשית דוגמת המזבח. וביאר הגאון בעל ביכורי יעקב (שם ס"א), שכיון שקריאת הפרשיות של הקרבנות בזמן הזה היא כמו הקרבת הקרבנות, נמצא שספר התורה עושה לתיבה דוגמת המזבח שמקריבים עליו קרבנות. וכן נראה מביאור הגר"א (שם) שכתב, ומקיפים את ספר התורה שהיא נשארה לנו במקום מזבח, כמו שכתב בסוף מגילה תינח בזמן שבית המקדש קיים וכו'. ע"כ. וכוונתו במה שאמרו חז"ל (מגילה לא ע"ב ותענית כז ע"ב), שבברית בין הבתרים אמר אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, שמא ישראל יחטאו לפניך, אתה תעשה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא. אמר לפניו: רבוננו של עולם, הודיעני, במה אירשנה? [כלומר, מה אלמד אותם לעשות? כדי שיתכפרו עוונותיהם?] אמר לו: "קָהָה לִי עֲגֹלָה מְשֻׁלָּשֶׁת וְגַז מְשֻׁלָּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגֹזֶל" (בראשית טו ט). [כלומר, שיקריבו קרבנות, והקרבנות יכפרו להם, כמו שאמרו חז"ל (במדבר רבה פרשת פינחס פרשה כא ועוד), מעולם לא לן אדם בירושלים ועווננו בידו, כיצד? תמיד של שחר מכפר על עבירות שבילילה ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום].⁶ אמר לפניו: רבוננו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? [הרי אין קרבנות ובמה יתכפר להם?] אמר לו הקדוש ברוך הוא: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראים בהם לפני, מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עוונותיהם. ע"כ.

קריאת הקרבנות מכפרת בספר תורה או אפילו בסידור

ה. והנה מגמרא זו מוכח שעצם קריאת הקרבנות מכפרת את העוונות, גם אם קוראים רק מתוך הסידור או החומש, כי בעצם קריאת הקרבנות יש כח סגולי לכפר, בבחינת "וְנִשְׁלַמְהּ פְּרִים שְׁפָתֵינוּ" (הושע יד ג), ופירש רש"י, פרים שהיה לנו להקריב לפניך, נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו. ואם כן לא

שיכתוב ו' באחד מהחסדים, וכל כיוצא בזה, אף על פי שאינו מעלה ולא מוריד כפי העולה במחשבה. וזה הענין שהביאו גדולי המקרא למנות כל מלא וכל חסר, וכל התורה והמקרא, ולחבר ספרים במסורת עד עזרא הסופר הנביא, שהשתדל בזה. ע"ש. (ועיין שו"ת יביע אומר חלק ד אורח חיים סימן טו אות ב ובמילואים שם)

⁶ וכתב מרן הבית יוסף (אורח חיים סימן רלז) בשם הכל בו, שלכן תקנו חז"ל להתחיל תפילת ערבית בפסוק "והוא רחום", ולא בתפילות שחרית ומנחה, כיון שבשחרית ומנחה היו מקריבים קרבנות התמיד שהם מכפרים, שתמיד של שחר מכפר על עוונות הלילה, ותמיד של ערב מכפר על עוונות היום. אבל בתפילת ערבית, אין מה שיכפר, לכן תקנו לומר בה "והוא רחום", לחלות את פני המקום שיכפר לנו עוונותינו. ועוד משום שכל היום האדם חוטא, ובערב צריך אדם לומר כפרה על חטאו. ע"ש.

⁷ מעניין מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות בסוף מסכת מנחות: שלאחר שהביא את דברי הגמרא שם (ק"ע"א), שתלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב

מוכרח לכאורה שדווקא הקריאה בספר התורה מכפרת. וכן מוכח ממה שכתב הטור (אורח חיים סימן א), שטוב לומר פרשת הקרבנות קודם תפילת שחרית, וכתב מרן הבית יוסף, שהמקור לזה מהגמרא הנ"ל שאמירת הקרבנות מכפרת במקום הקרבת הקרבנות, והוסיף גם את הגמרא במסכת מנחות (ק"ע"א), מאי דכתיב "זאת תורת החטאת", "וזאת תורת האשם"? מלמד שכל העוסק⁷ בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. ע"כ. ומפורש שלא דווקא כשקורא בספר תורה. אלא שעל כל פנים, זה המנהג הפשוט גם אצל בני אשכנז שמקיפים את התיבה שבה ספר התורה, ולא מקיפים את העמוד תפילה של השליח ציבור. אלא שמנהג בני ספרד מבואר יותר, כפי שביאר הב"ח בתחילה, שהתפילות במקום הקרבנות, וזו התיבה שעליה השליח ציבור מתפלל.

תעודת עניות ובושה למי שאין ארבעת המינים

ו. ועל כל פנים, מכאן אדם ילמד כמה חשוב שיהיה לו סט של ארבעת המינים שלו פרטי, כי מלבד שהוא מקיים את המצוה מכספו שלו, ולא עומד כמו עני השואל בפתח לבקש מאחרים במתנה על מנת להחזיר או בשאילה, הרי כמה הוא מפסיד שהוא לא מקיים את ההקפות לתיבה כמנהג ישראל קדושים "זכר למקדש", ולכן לא ינהג במידת העצלות שלא ללכת לקנות או במידת הקמצנות שמחמת שהוא חושש במעי'ו, הוא לא מבזבז ממעותיו לענייני מצוה. והלוא זו בושה וחרפה בעידן כזה שכל כך יש שפע בעולם של ארבעת המינים, ואיך לא יתבייש לבוא לבית הכנסת להיכל השם בית מקדש מעט, בלי ארבעת המינים בידו. וזו תעודת עניות ובושה לו, שמוציא מכספו לכל ענייני הגשמיים, ואילו כמה שקלים למצוה כה יקרה, פעם בשנה, מתעצל ומקמץ.⁸

זמן הוצאת ספר התורה להקפות

ז. והנה בענין זמן הוצאת ספר התורה להקפות, כבר כתבנו בזמנו בחוברת "חג הסוכות בהלכה ובאגדה" שלאחר קריאת ההלל, פותחים את ההיכל ואומרים "ברוך שמי", ומוציאים את הספר מההיכל ומניחים אותו על התיבה, וכל הקהל מקיפים את התיבה, ולאחר קדיש תתקבל קוראים בתורה. וכמו שראינו אצל מרן זיע"א בבית הכנסת "חזון עובדיה", שתהלות לאל יתברך זכינו להתפלל עמו כמה שנים שם (עיין לעיל הערה 3). ובדרך זו אנו מרוויחים את דעת רב סעדיה גאון (הובא בטור סימן תרס) שכתב, שמקיפים מיד לאחר הקריאה בתורה בעוד הספר על התיבה, ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא את הספר שלא לצורך קריאת התורה. כי אין זה מכבוד הספר תורה להוציאו מההיכל ללא קריאה. וכל זה שלא כאותם שמוציאים את הספר בשביל ההקפות בלבד, ומחזירים אותו לאחר ההקפות, ושוב פותחים את ההיכל ואומרים "ברוך שמי" ומוציאים הספר. גם מנהגו של מרן הראש"ל שליט"א, שפותחים את ההיכל ואומרים "ברוך שמי" ומוציאים את ספר התורה כשהוא פתוח ומגביהים אותו בתיבה, וסוגרים ואומרים את ההקפות, ואחר קדיש תתקבל קוראים בתורה. (כן העיד לי ידידי מזכה הרבים הר"ג רבי אליהו אוזן שליט"א) ומה שאצל מרן היו מוציאים את ספר התורה סגור, כיון שלא היו מקיפים את התיבה שבתוך בית הכנסת אלא ברחבה שבחוץ. אבל אנחנו שמקיפים בתוך בית הכנסת, מוציאים אותו פתוח כבכל השנה ומגביהים אותו מיד בתיבה. ועיין עוד לידידנו הדגול מזכה הרבים הגאון הרב זמיר כהן שליט"א בשו"ת נזר כהן (חלק ג אורח חיים סימן י), ותרווה נחת.

כאילו נבנה בית המקדש בימיהם. כתב בלשונו הזהב: "ולפיכך, ראוי לאדם לעסוק בענייני הקרבנות ולהתבונן בהם. ואל יאמר שהם דברים שאין להם צורך היום, כדרך שאומרים הרבה מבני אדם. עכ"ל.

⁸ לפני כ-60 שנה באמת היתה עניות גדולה בארץ, והיה מחסור גדול בארבעת המינים, על כן במקומות רבים לא קנו כל הציבור ארבעת המינים, אלא גבאי בית הכנסת היה קונה כמה סטים, ומזה היו נוטלים כולם. אבל היום, בחסדי השם עלינו, יש שפע טובה וברכה, ובכל מקום מצויים ארבעת המינים בשפע, ברור שלא יסמוך שיקח מאחרים, אלא ילך ויקנה ארבעת המינים לעצמו מכספו הפרטי. ופעם כשדיבר מרן זיע"א על חשיבות הדבר שלכל אחד יהיו ארבעת המינים משלו, אמר מרן: ארבעת המינים הם הנשק שלנו, וכמו חייל שיוצא למלחמה, שלא שייך שיצא בלי רובה ויאמר שיקח מחברו, כך בארבעת המינים, כל אחד יהיו לו משלו, ולא יסמוך על שלחנם של אחרים. ואמר מרן: בזמנו כשהייתי ב"תל אביב", בכל בית הכנסת כמעט לאף אחד לא היו ארבעת המינים, מלבד לי ולחזן, ועל זה נאמר: "אני והוא הושיעא נא". (ועיין בשו"ת אדרת תפארת חלק 2 עמוד טו)